

NOVELLIX

LÄRARHAND-
LEDNING TILL
FJÄDERBREVET
AV MOA
MARTINSON
CARL-JOHAN
MARKSTEDT

Lärrarhandledning till
Fjäderbrevet av Moa Martinson

Carl-Johan Markstedt

NOVELLIX
— *stories to go* —

www.novellix.se

© Carl-Johan Markstedt 2016

Introduktion

INGÅNG. Skapa förförståelse och väck förväntningar på novellen genom att studera titeln, baksidestexten och författarpresentationen.

- **TITELN.** Vilka tankar väcker titeln?
- **BAKSIDESTEXTEN.** Baksidestexten är ett kortare utdrag ur novellen. Vad är det som sker i utdraget? Vilka personer handlar det om och var utspelar det sig? Vilka frågor väcker utdraget?
- **FÖRFATTARPRESANTATIONEN.** På omslagets insida finns en presentation av Moa Martinson. Hur beskrivs hon? Vad är en "proletärförfattare"? Vilka teman skrev hon om? När publicerades Fjäderbrevet?
- **DINA FÖRVÄNTNINGAR.** Vad verkar Fjäderbrevet handla om? Vad hoppas du att läsningen ska ge dig?

ÖVERGRIPANDE TEMA — FATTIGSVERIGE. I slutet av 1800-talet var Sverige ett av Europas fattigaste länder. Hur tror du att det var att leva i 1800-talets Fattigsverige? Hur såg människornas tillvaro? Hur hade kvinnorna? Hur hade barnen det?

Samtala om texten

GREPPA HANDLINGEN

1. Vad handlar novellen om? Gör en kort sammanfattning.

TITEL

2. Vad berättar titeln om innehållet? Passar titeln till novellen?

TID OCH MILJÖ

3. Under hur lång tid sträcker sig handlingen?

4. Vilken bild ger novellen av Sverige för drygt hundra år sedan? Vilka normer och värderingar gällde i samhället? Vad kan du känna igen från dagens Sverige och vad är helt annorlunda?

PERSONER

5. Beskriv huvudpersonen. Hur är hon som person och hur ser hennes livssituation ut? Vilka är hennes drömmar och mål? Vad innebär det att hon är en "oäkta unge", och hur påverkar det hennes och hennes mammas liv?

6. Vilken bild ger novellen av berättarjagets mor? Hur ser hennes tillvaro ut och vilka problem har hon i livet?

7. Vilka är morbror och moster Janne? Hur ser deras tillvaro ut? Vilka problem har de?

8. Vilka andra personer förekommer i novellen? Hur skildras de?

HÄNDELSEFÖRLOPP OCH CENTRALA IDÉER

9. När berättarjaget föds måste morfadern ”utkämpa ett slag”. Vad är det för strid morfadern ger sig in i? Mot vad eller vilka kämpar han och hur väl lyckas han?
10. Vad är ett fjäderbrev och vad tänker berättarjaget om moderns berättelser?
11. ”Julafton där i torpet var den fridfullaste jag varit med om”, tänker berättarjaget. Vad är det som gör just denna julafton så fridfull?
12. Vad menar berättarjaget när hon i slutet av novellen tänker att det var ”knekthustrurna, knektsystrarna och knektmödrarna som var armén”?
13. Vilken bild ger novellen av barnens vardag och villkor på den tiden? Hur mycket ansvar fick barnen ta och när behövde man bli vuxen?
14. Vilken bild ger novellen av arbetarnas situation?

FORM

15. Berättarjaget beskriver händelser som ägde rum för länge sedan. Hur framgår det? Hur tycks berättarjaget se på sin egen uppväxt? Är hon känslös och sentimental, eller neutral och realistisk?
16. Beskriv novellens uppbyggnad: Hur inleds den? Vad är det som driver handlingen framåt? Finns det någon vändpunkt? Hur slutar novellen?

BUDSKAP

17. Har novellen ett budskap? Hur lyder det i så fall?

EGNA TANKAR

18. Vad tror du kommer att hända efter novellen slutar?
19. Vad tycker du om novellen? Vad det något som du särskilt fastnade för? Varför?

Ordförklaringar

prosten (s. 4) – en hederstitel för Svenska kyrkans präster

husförhör (s. 4) – ett slags religionsförhör som bygdens präst utförde på sina församlingsbor.

göra rekryten (s. 5) – att som soldat göra sin militära grundutbildning

liderligt leverne (s. 5) – lösaktighet

manstukten (s. 5) – (militär) disciplin

stass (s. 7) – festdräkt

absolution (s. 8) – förlåtelse

mockor (s. 17) – högar av kospillning

tattare (s. 18) – ålderdomligt, nedsättande (ej brukbart idag) ord för icke bofast person med lågt socialt anseende

andanom (s. 19) – tankar, fantasi

gardist (s. 20) – soldat vid gardet

vursten (s. 21) – vagn med långsgående bänkar

fjärdingsväg (s. 21) – en fjärdedels gammal mil

tornistern (s. 22) – foderpåsen man hängde kring hästens nos

allmoge (s. 27) – bondebefolkningen i äldre tider

fororna (s. 31) – färd med lass

eder (s. 32) – en variant av er

besuttna (s. 33) – förmögna

tränsar (s. 33) – prydnadssnören

indelta (s. 33) – regemente

Skrivuppgifter

BLOGGINLÄGG. Under färden mot knekttorpet för att fira jul slänger barnen glåpordet ”tattare” efter berättarjaget och hennes familj, poliserna stirrar och det är knappt att de blir serverade på kaffestugan där de rastar. Varför blir de så dåligt behandlade och vad säger det om de värderingar och fördomar som fanns på den tiden? Hur ser det ut i dag? Finns det grupper i samhället som får utstå liknande behandling? Skriv ett blogginlägg med utgångspunkt i dessa frågor, där du jämför novellen med dagens Sverige. Diskutera även hur du tycker att man bäst ska bekämpa fördomar.

KÄRA DAGBOK. ”Det var den sjunde november adertonhundranittio.” Så börjar novellen. Dimman ligger tät och mormor och morfar ger sig iväg över sjön för att få sitt barnbarn döpt, utan att deras dotter ska behöva ”skämmas alltför mycket”. Tänk dig att någon av morföräldrarna sätter sig ner samma kväll och berättar om upplevelsen i sin dagbok – om allt som hänt, om tankarna och känslorna. Du bestämmer själv om det är mormor eller morfar som håller i pennan. Skriv dagboksanteckningen med utgångspunkt i novellen.

MITT TIPS. Ett ungdomsmagasin vill trycka en novell i sin tidning. Du har precis läst Fjäderbrevet och bestämmer dig för att rekommendera den. Skriv ett brev till tidningens redaktion och berätta om novellen (handling, miljö, personer etc.) och förklara varför du tror att novellen passar dagens unga. Vilka tankar och frågor väcker novellen? Vad gör den intressant och angelägen?

NOVELLANALYS. Gör en textnära analys av novellen där du både tittar på innehållet och formen. Utgå från ”Samtala om texten” – frågorna när du gör din analys, men skriv en sammanhängande text där du väver samman dina svar.

Om jag får bestämma

Låt eleverna samla sina intryck av läsningen genom att laborera med novellens omslag och titel. Här är några förslag på uppgifter.

EN NY TITEL. Ge novellen en ny titel. Förklara varför din nya titel passar så bra till novellen, så som du läser och uppfattar den.

ETT NYTT OMSLAG. Gör ett förslag på ett nytt omslag. Teckna, måla eller gör ett collage. Du bestämmer själv om du vill utgå från stämningen i berättelsen, en central scen eller den övergripande handlingen när du gör ditt omslag.

EN NY BAKSIDESTEXT. På bokens baksida finns ett kort utdrag ur novellen. Välj ett eget utdrag på fem sex meningar som du tycker fungerar som baksidestext.

Temaläsning

Fjäderbrevet fungerar utmärkt att läsa tillsammans med någon eller några av de andra svenska klassikerna som Novellix ger ut. Här är förslag på övergripande uppgifter där eleverna får jämföra två eller flera noveller.

TEMA UPPVÄXT OCH BARNDOM. Även novellerna Snigeln och flickan och Snöblandat regn skildrar huvudpersonernas uppväxt. Hur skiljer sig de olika barnens världar åt? Vilka attribut/beskrivningar i novellerna pekar på olika uppväxtvillkor?

Jämför *Fjäderbrevets* berättarjag med karaktären Arne i *Snöblandat regn*. Vilka likheter och olikheter finns det? Hur är barnens relation med sina släktingar?